

N:o 78.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter handlanden K. S. Zackau från Stockholms län; gifven Stockholms slott den 30 mars 1900.

Gårdfarihandlanden Kristian Svante Zackau från Sjöberg i Eds socken afled den 17 april 1898. I instrumentet öfver bouppteckning efter honom, hvilken förrättades den 30 i nämnda månad, finnes antecknadt, att han såsom ogift och oäkta född ej efterlemnade legitima arfvingar, att han enligt uppgift i listiden muntligen förklarade, att hans kvarlåtenskap skulle tillfalla hans hushållerska och fästesvamma Ingrid Larsdotter och hans med henne sammanafnade två barn Frithiof Larsson och Ingeborg Mathilda Larsson, samt att boet, hvars behållning utgjorde 12,875 kronor 36 öre, tills vidare stälts under vård af Ingrid Larsdotter.

För att styrka uppgiften angående Zackaus berörda förklarande läto Ingrid Larsdotter och hennes bemälda två barn den 9 maj samma år vid Sollentuna häradsrätt såsom vittnen för dödsfalls skull höra torparen Gustaf Adolf Carlsson från Grimsta och dennes hustru Elin Hildur Carlsson, torparen Karl Johan Carlsson från Båtbygget och dennes hustru Johanna Vilhelmina Carlsson, urmakaren Jakob Fritiof Ekström från Pråmudden samt fjerdingssmannen Karl Konrad Eriksson från Ed, hvilka, enligt hvad det vid förhöret förda protokoll utvisar, dervid berättade:

1:o) *Gustaf Adolf Carlsson*: att vittnet den 16 mars 1898 fått besök af Zackau, som dervid börjat tala om sin förmögenhet, hvilket gifvit vittnet anledning fråga, om Zackau upprättat något testamente

till sina barns förmån; att Zackau härtill svarat nej, hvarför vittnet yttrat, att barnen i så fall icke komme att få något efter Zackau; att Zackau då yttrat: »det kan aldrig komma i fråga, ty Ingrid är kyrkotagen såsom min fästeqvinna och allt hvad som finnes efter mig skall barnen hafva»; att Zackau jemväl förut till vittnet fält liknande yttranden och särskildt vid ett tillfälle i början af februari eller mars månad 1898 inne å ett kafé i Stockholm, vid hvilket tillfälle Zackau framvisat ett depositionsqvitto å 11,000 kronor och yttrat, att »han nog hade medel, så att det skulle räcka till åt barnen efter honom»; samt att detta yttrande gifvit vittnet anledning fråga Zackau vid först omvittnade tillfälle, om han upprättat testamente;

2:o) *Elin Hildur Carlsson*: att Zackau vid det af vittnets man först omvittnade tillfälle, då vittnet varit närvarande, på fråga af vittnets man yttrat, att han icke upprättat något testamente, men derjemte tillagt, att Ingrid vore kyrkotagen såsom hans fästeqvinna och att barnen derfor skulle få sin fulla rätt;

3:o) *Karl Johan Karlsson*: att vittnet, som vid flera tillfällen hört Zackau tala om sina barn, dock aldrig hört honom yttra, att barnen skulle ärfva honom eller att Ingrid vore kyrkotagen såsom hans fästeqvinna;

4:o) *Johanna Vilhelmina Karlsson*: att vittnet väl hört Zackau flera gånger tala om sina barn, men icke hört honom yttra något angående testamente till deras förmån eller att de skulle ärfva hans förmögenhet, samt att vittnet af Zackaus yttranden emellertid fått den uppfattningen, att barnen skulle få ärfva honom;

5:o) *Ekström*: att Zackau, med hvilken vittnet varit bekant omkring tre år, en af juldagarne år 1897 kommit in till vittnet i sällskap med en person, som Zackau förestält för vittnet såsom sin son; att Zackau ofta talat om sina barn och då alltid yttrat, att de skulle ärfva honom; att vittnet då uppmanat Zackau att upprätta ett testamente, hvartill Zackau svarat, att det icke behöfdes, emedan barnen ändock skulle få förmögenheten, »emedan närmare icke finnes om den»; att Zackau på sommaren 1897 af vittnet köpt en klocka åt dottern, hvilken Zackau jemväl förestält för vittnet; att vittnet dagen innan Zackau anidit besökt denne, dervid Zackau bedt vittnet tillsäga Ingrid, att han önskade, att barnen antog hans namn, då de ju skulle ärfva honom; att Zackau på vittnets upprepade framställningar att upprätta testamente svarat, att detta vore obehöfligt, enär barnen i allt fall skulle eröfva hans förmögenhet; att anledningen till Zackaus obenägenhet att upprätta ett testamente varit, att han trott, att det derigenom

skulle blifva kändt, huru mycket han egde; samt att vittnet hade den uppfattningen, att Zackau ansett barnen som sina lagliga arfvingar; och

6:o) *Eriksson*: att, då Zackau, som under år 1897 klagat öfver för hög beskattning, sedermera vid uppboärdsstämman erlagt honom påförda utskylder, uppboärdsmannen tillsport Zackau, hvad han skulle hafva sina penningar till, dertill Zackau svarat: »Ja, hur mycket jag har, det vet ingen, men hvad som fins öfver, det skola mina barn hafva»; att Zackau flera gånger för vittnet omnämnt, att han underhållit barnen; att vittnet sett qvitto från Ingrid på bidrag, som hon erhållit af Zackau; att Zackau flera gånger, då han haft nattlogis hos vittnet, yttrat, att barnen skulle ärfva hans förmögenhet; samt att vittnets uppfattning vore, att Zackau trott, att barnen äfven utan testamente skulle, såsom Zackaus enda lagliga arfvingar, bekomma förmögenheten.

Vid vittnesförhöret företeddes tillika och intogos delvis i rättens protokoll åtskilliga bref från Zackau till Ingrid Larsdotter och barnen, utvisande att ett godt förhållande rådt mellan dem alla och att det varit Zackaus mening, att Ingrid Larsdotter och barnen skulle komma i åtnjutande af qvarlåtenskapen efter honom. Vittnena Ekström och Eriksson, af hvilka den förstnämnde, enligt egen uppgift, under de senare åren, då Zackau varit sjuklig och haft svårt att skrifva, varit denne behjelpig med uppsättande af räkningar och requisitioner, intygade, att de igenkände Zackaus namnteckningar under de företedda breffen. Ingrid Larsdotter och barnen läto derefter, i ändamål att såsom testamente bevaka af Zackau till deras förmån gjordt muntligt förordnande angående hans qvarlåtenskap, den 30 september 1898 ingifva rättens protokoll öfver vittnesförhöret till häradsrätten, som utstälde detsamma till kommunikation med Zackaus närmaste arfvingar.

Nu hafva i en den 2 mars 1899 till Kongl. Maj:t ingifven skrift Ingrid Larsdotter och hennes ifrågavarande två barn, med förmålan att någon delgifning af berörda, såsom muntligt testamente bevakade uttalanden icke egt rum, i underdånighet anhållit, att Kongl. Maj:t måtte af gunst och nåd förhjelpa sökandena dertill, att kronan till deras förmån afsade sig den rätt till danaarf efter Zackau, som möjligen kunde tillkomma kronan; varande vid denna ansökning fogade intyg

dels af förbemälda Ekström under edlig förpligtelse, att Zackau till honom yttrat, att Zackau »ämnade med Ingrid Larsson ingå äkten-skap, på det att hans med henne sammanaflade två barn skulle blifva förklarade äkta och erhålla hans namn och hans qvarlåtenskap»,

dels af länsmanen V. Forsselius, hvilken i egenskap af god man omhänderhar Zackaus bo, att Ingrid Larsdotter under flera år förestått

Zackaus hus, att, såvidt Forsselius hade sig bekant, ett godt förhållande rådt dem emellan, att Zackau ansett Ingrid Larsdotter som sin hustru, att Ingrid Larsdotter, som vore klen till helsan, för Forsselius förklarar, att hon icke egde några enskilda medel och uttalat bekymmer öfver hur hon skulle kunna erhålla sitt lifsuppehälle, om hon ginge förlustig den del af Zackaus qvarlåtenskap, som han tillämnat henne, att Ingrid Larsdotter på ett ytterst samvetsgrant och berömvärdt sätt verkställt realisering af Zackaus handelslager och härför äfvensom för influtna fordringar till Forsselius såsom god man i sterbhuset aflemnar redovisning, samt att såväl Ingrid Larsdotter som hennes barn Frithiof och Ingeborg, båda tjenare, vore hederliga, skötsamma och ordentliga personer,

dels ock af vederbörande pastorsembeten, att Ingrid Larsdotter, född den 3 februari 1834, åtnjöte medborgerligt förtroende och befunne sig i knappa lefnadsvilkor, att Frithiof Larsson, anställd såsom kusk vid Anhammar i Gryts socken, vore född den 26 mars 1869 samt medelös och för sin existens helt och hållet hänvisad till sin lön, samt att Ingeborg Mathilda Larsdotter, hvilken innehade tjänst i Stockholm, vore född den 14 mars 1871 och åtnjöte medborgerligt förtroende.

I den underdåniga ansökningen hafva sökandena vidare anført, att Ingrid Larsdotter redan år 1869 blifvit Zackaus fästeqvinna och lefvat såsom i äktenskap förenad med honom från nämnda år till och med år 1874, under hvilken tid deras begge ifrågavarande barn blifvit födda. Det hade varit Zackaus och Ingrid Larsdotters afsikt att äfven derefter fortsätta samlifvet och att ingå äktenskap, men ekonomiska och andra svårigheter hade nödgat Ingrid Larsdotter att med barnen flytta till Vingåkers socken, der hon försörjt sig och barnen såsom tjenarinna i ett bageri, medan Zackau idkat gårdfarihandel i Upland. Under tiden hade förbindelsen mellan Zackau och Ingrid Larsdotter alltjemt uppehållits genom brevexling och besök af Zackau hos Ingrid Larsdotter och barnen. Sedan Zackau bosatt sig i Sjöberg i Stockholms län och på grund af tilltagande ålder och sjuklighet blifvit i behof af hjälp och vård, hade Ingrid Larsdotter på Zackaus enträgna begäran år 1895 flyttat till honom; och hade det fortfarande varit deras afsikt att med vigsel fullkomna äktenskapet, ehuru omständigheterna och vanans makt vållat, att vid Zackaus död ännu ej inträdt någon förändring i deras ömsesidiga förhållande. Af handlingarne i ärendet framginge, att förhållandet mellan Zackau och Ingrid Larsdotter icke varit någon lös- lig och lättsinnig förbindelse, utan en sådan allvarlig, för lifstiden afsedd

förening, som lagen tillerkände helgd af äktenskap äfven utan vigsel. Långt ifrån att dölja förhållandet till Ingrid och faderskapet till barnen hade Zackau tvärtom för vänner och bekanta tidt och ofta framhållit sökandena såsom sina närmaste och såsom de der efter hans död hade naturliga och lagliga anspråk på hans qvarlåtenskap. Ett godt förhållande hade också rådt mellan Ingrid Larsdotter och Zackau, hvilken ansett den förra såsom sin hustru. Af Zackaus handlingarna bifogade bref, omfattande en tidrymd af 14 år, visade sig, att Zackau under alla dessa år ansett sig stå i verkligt äktenskapligt förhållande till Ingrid Larsdotter och i fadersförhållande till deras barn, och att det under hela denna tid varit Zackaus sträfvan att genom arbete och sparsamhet trygga sökandena efter sitt eget fränfalle. Särskildt anmärkningsvärda i detta afseende vore ett bref af den 26 mars 1895, deri Zackau säger sin »högsta önskan» vara, att han och Ingrid Larsdotter blefve »ordentligt gifta, ty det är Guds vilja», äfvensom bref af den 5 juli sistnämnda år och den 15 juni 1896, deri Zackau kallar sig sökandenas »make och fader». Af allt detta vore uppenbart, att sökandena egde berättigade anspråk på Zackaus qvarlåtenskap på grund af laga giftorätt och arfsrätt. Hvad anginge de af Zackau fälda yttranden, hvilka bevakats såsom muntligt testamente till sökandenas förmån, vore det visserligen möjligt, att, derest testamentet klandrades, domstolarne skulle anse ifrågavarande uttalanden icke motsvara de fordringar, som lag och teori uppställde på muntliga testamenten. Deremot hölle sökandena före, att efter tagen del af vittnesutsagorna och Zackaus bref det icke kunde råda ringaste tvifvel derom, att Zackau alltid tillämnat sökandena sin qvarlåtenskap och ansett, att på grund af sökandenas förhållande till honom qvarlåtenskapen äfven utan testamente skulle tillfalla sökandena. Bristande kännedom om lagens stadganden och en naturlig känsla af det rättmätiga deri, att hans förmögenhet komme att öfvergå till hans fästeqvinna och barn, hade varit enda anledningen till Zackaus underlåtenhet att i laga form upprätta skriftligt testamente till sökandenas förmån. Sökandena vore alla medellösa, hänvisade allenast till deras arbete, och, hvad särskildt anginge Ingrid Larsdotter, hvars höga ålder och nedsatta krafter ej längre medgäfvé henne att såsom förut genom arbete förvärfva sitt lifsuppehälle, skulle hon med största oro motse framtiden, derest hon ej komme i åtnjutande af den del utaf qvarlåtenskapen, som Zackau alltid tillämnat henne och som hon sjelf ansett sig kunna hafva rätt att påräkna.

I anledning af den gjorda ansökningen har efter nådig remiss underdånigt utlåtande afgifvits af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i

Stockholms län, som dervid öfverlemnadt infordrade yttranden från vederbörande länsman och kronofogde, hvilka tillstyrkt bifall till ansökningen, äfvensom ett af pastorsembetet i Eds församling utfärdadt intyg af innehåll, att Ingrid Larsdotter alltsedan sin inflyttning till församlingen varit antecknad såsom hushållerska hos och ej såsom fästevinna till Zackau, och att hennes barn, hvilka ej varit kyrkoskrifna i Eds församling, ej vore antecknade såsom barn till Zackau; och har Kongl. Maj:ts befallningshafvande för egen del anfört, att af handlingarne syntes framgå, att Zackau under flera år lefvat tillsammans med Ingrid Larsdotter och derunder med henne sammanafat ifrågavarande två barn. Någon utredning hade visserligen icke förekommit derom, att Ingrid Larsdotter vore Zackaus fästevinna, då hon af honom häfdades, eller att häfdandet skett under äktenskapslöfte, men handlingarne gäfvu dock vid handen, att Zackau efteråt, särskildt i bref af den 26 mars 1895, till Ingrid Larsdotter haft uttalanden, hvilka möjligen kunde betraktas såsom ett sådant tillsägande af äktenskap, som omförmäldes i 8 kap. 1 § Årfdabalken och som berättigade barnen till arfsrätt i likhet med barn af laggift säng. Genom vittnesmål och Zackaus egna bref vore dessutom utrönt, att Zackau vid flere tillfällen haft yttranden, gående ut på att med qvarlåtenskapen efter honom skulle förfaras så, som om han lefvat i laggildt äktenskap med Ingrid Larsdotter; och, om än åt dessa yttranden icke kunde tillerkännas betydelse af lagligen gällande testamente, syntes de dock icke lemna rum för tvekan om Zackaus verkliga afsikt, på samma gång de gäfvu vid handen, att orsaken, hvarföre icke något formligt testamente af Zackau upprättats, varit den, att han ansett förbindelsen med Ingrid Larsdotter såsom en verklig äktenskapsförbindelse med kraft att enligt lag utan särskildt förordnande insätta sökandena till rättsegare i boet vid hans död. Under sådana förhållanden tvekade Kongl. Maj:ts befallningshafvande icke att tillstyrka, att den kronan möjligen tillkommande rätt till danaarf efter Zackau eftergäfvu till förmån för sökandena.

Slutligen har kammaradvokatfiskalsembetet i infordradt underdånigt utlåtande anfört, att embetet i likhet med Kongl. Maj:ts befallningshafvande ansåge det icke vara i ärendet ådagalagd, att Ingrid Larsdotter blifvit af Zackau häfdad såsom hans fästevinna, liksom ock embetet vore af den mening, att Zackaus af sökandena åberopade uttalanden rörande förfarandet med hans qvarlåtenskap efter hans död icke kunde betraktas såsom lagligen gällande testamente. Deremot gäfvu ansökningshandlingarne vid handen, att, sedan Zackau med Ingrid Larsdotter afat ofvan nämnda två barn, han i bref till henne haft uttalanden, som

möjligen kunde anses hafva inneburit ett tillsägan­de af äktenskap. Denna betydelse af berörda uttalanden vore dock ej höjd öfver allt tvifvel; och, under förutsättning att domstolarne skulle fränkänna uttalandena en sådan betydelse, syntes en rättegång i syfte att få Zackaus qvarlåtenskap förklarad för danaarf kunna väntas utfalla till kronans förmån. Då emellertid den nämnda förutsättningen för en från kronans synpunkt lycklig utgång af en dylik rättegång syntes vara ganska osäker, hade embetet trott sig desto mindre böra i frågans nuvarande skick å kronans vägnar anhängiggöra tvist om ifrågavarande egendom, som enligt embetets uppfattning starka billighetsskäl talade för att sökandena, oafsedt deras mer eller mindre grundade rättsanspråk, komme i åtnjutande af egendomen. Med hänsyn härtill tillstyrkte embetet, lika med öfriga i ärendet hörda vederbörande, att till Riksdagen måtte aflåtas nådig proposition, i syfte att den rätt till danaarf efter Zackau, som kunde tillkomma kronan, blefve efterskänkt till förmån för sökandena.

Med afseende å hvad i ärendet sålunda förekommit vill Kongl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att medgifva, att den rätt till danaarf, som kan tillkomma kronan efter handlanden Kristian Svante Zackau från Sjöberg, må på sökandena öfverlåtas.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse väl bevågen.

OSCAR.

Hans Wachtmeister.

*Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30 mars
1900.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BOSTRÖM,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena LAGERHEIM,
Statsråden: WIKBLAD,
ANERSTEDT,
herr VON KRUSENSTJERNA,
grefve WACHTMEISTER,
CLAËSON,
DYRSSEN,
CRUSEBJÖRN,
RESTADIUS.

Departementschefen, statsrådet grefve Wachtmeister föredrog
härefter:

En af hushållerskan Ingrid Larsson och hennes två barn Frithiof
Larsson och Ingeborg Mathilda Larsson gjord underdånig ansökning,
att kronans rätt till dansarf efter afidne handlanden Kristian Svante
Zackau från Sjöberg i Eds socken af Stockholms län måtte efterskänkas
till sökandenas förmån;

i anledning hvaraf infor dradt underdånigt utlåtande afgifvits ej
mindre af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms län än äfven
af kammaradvokatfiskalsembetet.

Med afseende å hvad i ärendet förekommit tillstyrkte statsrådet, att Kongl. Maj:t måtte i nådig proposition föreslå Riksdagen att medgifva, att den rätt till danaarf, som kunde tillkomma kronan efter ofvanbemälda Zackau, finge på sökandena öfverlätas.

Hvad statsrådet sålunda tillstyrkt behagade Hans Maj:t Konungen bifalla; och skulle nådig proposition till Riksdagen aflätas af den lydelse, bilagan litt. — vid detta prokoll utvisar.

Ex protocollo:

Hjalmar Rettig.